

GOSPODARSKI LIST

za poljedelstvo, gospodarstvo, svilorejo, trtorejo i. t. d.

Izhaja dvakrat
na mesec,

1875

Velja za celo leta f. 2.
za $\frac{1}{2}$ leta f. 1.
Društveniki dobivajo ga
brezplačno.

Izdavatelj c. kr. kmetijsko društvo Goriško.

Tečaj VI. v Gorici dne 28. februvarja **List 4.**

Zapopadek :

1. Pervo materno mleko naj bolje čistilo i živež za mladiča. — 2. Prenaredba društvenih pravil c. kr. kmet. društva v Gorici. — 3. Sadjerejski poduk na deželni kmet. šoli. — 4. Kako obvarovati vino bolezn i kako uže bolno ozdraviti. — 5. Iz odborove seje dne 18. feb. t. l. — 6. Izrejevanje verb za pletev Košar. — 7. Poziv. — 8. O bolezn i vina (dalje).

Pervo materno mleko naj bolje čistilo i živež za mladiča.

(Spisal Al. Strekelj v Komnu).

Koliko krat ne poginejo teleta, i rekel bi, da gotovo ni ga hleva na kmetih, v katerem bi se ne bila nikedar enaka nesreča zgodila, kar nevedni kmet le coperaicam pripisuje, brez da bi pomislil na njegovo napčno protinaturno ravnanje, ktero je počinjal, s tem da je prvo materno mleko mladiču odtegnil, ktero je edino čistilo čev, želodca itd.

Mladič, ko pride na svet, ima po čevah neko blato limu podobno (limasto blato), ktero se rado v čevih zapeče i sterdi, ako ne dobi mladič ravno kako čistilo, ktero ima nalogo omenjeno limasto blato iz čev iztrebiti.

Kakšno čistilo naj se pa mladiču v taj namen da? Lahek odgovor. To delo najgotovejše izveršuje „prvo materno mleko“, ktero se žali Bog, še navadno pri nevednih kmetih na tla izmolzuje, mesto da bi se mladiču pripustilo.

Temu mleku so od nature primešane razne čistilne soli, koje je sama, naša naj stareji mati natura pripravljala za mladiča, ki jih neobhodno potrebuje za izčiščenje limastega blata iz čev i želodca.

Da je to mleko izverstno čistilo (purgacija), se dragi kmetovalec lahko sam prepričaš. Ko te bo sreča srečala, t. j. ko ti bo tvoja „Plavka“ izvalila, poskusi se tega (pervega) mleka napiti, čutil boš koj zdravilno moč.

Pred malo dnevi sva se ravno z neko materjo zaradi tega preganjala, ker nijsem mogel je drugači prepričati, da je to mleko neobhodno potrebno mladiču, zato sem jo prašal: — kaj ste dala vašemu sinu koj po rojstvu, t. j. kaj je bil njegov prvi živež, in ali ste tudi svoje prvo mleko zavergla? In še le po tem je prišla na moje mnenje. Pa dragi kmetovalec! naj bolji dokaz ti bo, ako pogledaš divjo živino, i se poprašuješ, kdo divjačino izmolzuje. Mar se lotijo te tvoje terditve „gorske Vile“?

V zadnjih časih so vendar začeli že to grdo navado opuščati, poskusili so pripuščati mladiču prvo mleko i z radostnim srcem marsikteri kmetovalec vsklikne:

Hvala Bogu naše tele se je koj po rojstvu očistilo, in vem iz gotovega vera, da zato, ker je dobilo velevažno „prvo materno mleko“.

Prenaredba društvenih pravil

c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Po sklepu društvenega občnega zbora od dne 28. decembra l. 1874, poterjenem od visokega c. kr. namestništva v Trstu z odlokom od 20. januarja 1874 št. 665/I se ima §. 6 društvenih pravil spremeniti v sledečem smislu:

§. 6.

Društvena uravnava.

Društvo je razdeljeno v toliko oddelkov, kolikor je sodnijskih okrajev, le sodnijski okraj Tominski ima dva oddelka:

Oddelek ali podružnica Goriška za mesto in okolico,

„	„	Gradiška,
„	„	Korminska
„	„	Cervinjanska

Oddelek ali podružnica	Tržiška
"	Sežanska
"	Komenska
"	Ajdovska
"	Kanalska
"	Kobariška, ki obsega občine: Kobarid, Kreda, Dreženca, Iderska, Livek, Robi- dišče, Sela, Smast,
"	Tominskega, k kateri spadajo vse druge občine tominskega okraja,
"	Bovška,
"	Cerkljanska.

Te podružnice so ozko mej seboj zvezane, ker so deli ene celote in imajo skupno vez v glavnem odboru.

Sadjerejski poduk na deželni kmetijski šoli.

Meseca marca bo zopet javni poduk o sadjereji na deželni kmetijski šoli v Gorici, kterege se morejo udeležiti tudi tisti, ki se niso vdeležili prvega poduka, ter se imajo oglasiti ali osebno ali pismeno pri ravnateljstvu kmet. šole, katero jim bo s poštnimi listnicami naznanilo za pričetek poduka odločeni dan. Poduk bo trajal 3 dni ter obsegal posebno požlahnevanje ali cepljenje drevesc.

Kako obvarovati vino boleznim in kako uže bolno ozdraviti.

Učiteljsko osebje naše deželne kmetijske šole jo podalo našemu društvu vabilo, katero hočemo v društvenem listu priobčiti. Gotovo zasluži to vabilo naj večjo pozornost in podporo vseh vinorejcev naše dežele, ki morejo najti dobrih nasvetov v mnogih slučajih, ko jim vino zbolí. Tukaj dotično vabilo:

Slavno c. kr. kmetijsko društvo v Gorici.

V naši deželi je razširjena misel, da naše domače vino ni sposobno za večletno hranitev, ker je mnogim boleznim podvrženo.

Ko je naša kmet. šola dobila nalog v delovanji ozirati se posebno na vinorejo, ktera je naj imenitniši del gospodarstva v deželi, smo takoj pričeli izvrševati razne poskušnje z vinom, katero smo v domači šolski kleti napravili, kakor tudi z vinom napravljenim od drugih tukajšnjih vinorejcev in prepričati smo se mogli, da od-

visi dosedanja nestanovitnost vina le zaradi slabega napravljanja in hranjenja vina ne pa da bi bilo uže grozdje slabo tako da se iz njega ni bi moglo napraviti zdravo stanovitno vino. Več poskušanj imamo z belim in črnim vinom, katero je popolnoma zdravo ostalo in to še celo v hramih, kateri niso po nikakem vgodni ohranjevanji vina.

Kmetijska šola želi natančno preiskovati prevažno to vprašanje, da bi moglo pozvediti in soznaniti se z vsemi boleznimi, kakoršna navadno napadajo naša vina v posamesnih pokrajinah naše dežele, da bi zamogla potem podati določene nasvete za izboljševanje načina, po katerem naj se napravlja vino, to je, vredi vrenje mošta, kakor tudi za ozdravljevanje uže od boleznimi napadenega ali pokvarjenega vina.

Da pa moremo to doseči, treba, da se naši šoli pošljejo poskušnje bolnega vina iz raznih pokrajin dežele, in gotovo bo k temu najbolje pripomoglo velezasluženo c. kr. kmetijsko društvo uže po načelnikih kmetijskih podružnic, kakor tudi po društvenih listih.

Ko bi hoteli vinorejci pozvedeti, ali bo njih vino stanovitno ostalo, čeravno ne kaže še nobene premembe, naj bi nam poslali nekoliko drož od dotičnega vina, ktere bomo takoj preiskovali z mikroskopom, ki nam pokaže, ali so v njih gljivice, ktere uzročujejo bolezen, ali pa so proste, tedaj znamenje, da to vino obeča stanovitnost in zdravje, če se bo le za napraj pozorno vseh nevednostij varovalo; če pa preti boleznim, nasvetovali bomo, s kakimi zdravili ima varovati vino boleznim.

Naj tedaj slavno društvo prejme ta predlog na znanje, ki more biti velevažen za pospeševanje narodnega gospodarstva.

V Gorici 6. febr. 1875.

V imenu učiteljskega osebja

Prof. Dr. A. Monà

Ravnatelj deželne kmetijske šole.

Iz odborove seje dne 18. febr. t. l.

Prebere se dopis slav. kmetijskega ministerstva, katero veleva da naj nemudoma naše društvo predloži načrt, po katerem misli uporabiti državno denarno podporo za l. 1875 namenjeno za povzdigo govedoreje in ob enem omenja, da se ne strinja po vsem z načinom

dosedanje porabe to je s podelitvijo premij ter da posebno želi, da bi se društvo ozeralo na napravo posebnih štacij za bike, ker je pomanjkanje dobrih bikov veliko v tej deželi. Odbor sklene, da se izroči dotičen dopis odseku za živinorejo, ki naj to vprašanje dobro premisli in prih. odborovi seji predlaga.

Prav tako sprejme odbor odsekov nasvet, da se prosi sl. c. kr. kmetijsko ministerstvo, da bi se razširil kmetijski kurs za narodne učitelje še na dve leti, to je za l. 1875 in 1876, ker nemogoče je, da bi se vsi še od lanskega kursa ostali in ravno naj glavniši kmetijski predmeti v teku enega meseca mogli vspešno in povoljno izvršiti, če že nočemo, da se gg. učitelje le površno soznanijo s prevažnimi predmeti kakor vinoreja, sadjereja, živinoreja, sivarstvo, gozdarstvo, svilorejo itd.; ko bi pa ne bila ta prošnja vslišana, naj se za letošnjo leto le nekteri predmeti odločijo, ker bolj je, da se v teh slušateljli dobro soznanijo, kakor da od vseh nekoliko pa površnega slišijo.

Dopis sl. ministerstva, katero obeča 900 fr. za one učitelje, ki bi hoteli na ljudskih šolah podučevati mladino in tudi odrasle v kmetijstvu, se sprejme na znanje in sklene, da se pozivljajo gg. narodni učitelji *pa tudi drugi omikani kmetovalci*, ki bi hoteli podučevati o kmetijstvu, da vložijo ponudbe in dokažejo za to sposobnost s posebnim izpitom ad hoc na deželni kmetijski šoli.

Izrejevanje verb za plevel Košar.

(Spisal F. Kuralt.)

(dalje.)

Ko so sadike posajene in ko počne rasti plevel, mora se zemlja nekoliko očistiti in okopati.

Paziti se pa mora, da se pri tej priliki korenine mladih vrb ne poškodujejo; prav tako treba paziti na stebila.

Pervo leto treba vsaj dvakrat zemljo okopati, da se nekoliko zrahlja in plevel pokonča. Drugo okopavanje zverši naj se pred mesecem Avgustom, ker vrbe postanejo potem mnogo krepkeje.

Ako se je sajenje vrb vršilo meseca marca ali aprila, poženejo že v prvi leti nekoliko mladik, ali šibja. To šibje se mora že prvo leto odstraniti, ali obrezati, ker zelo napačno je ako se to še le drugo leto stori in še le takrat obreže. Zguba pri tem je dvojna. Vrbe ne dajo v prvem letu nobenega dohodka, mnogo važnejše pa je to, da take dvoletne mladike ali šibje, nimajo za plevel

tolike vrednosti, in se le težko upotrebujejo. Ako se vrba obreže že v prvem letu, dobili bomo drugo leto veliko lepih tenkih mladik, ki so posebno dobre za pletenje.

Kaj nespametno je tudi to, da v nekaterih krajih obrezujejo vrbe meseca maja, ko so v naj večji muževnosti. Tako odrezane mladike niso velike vrednosti; sok v stebelu ne more stekati se na kviško, in vsled tega zrastejo potem le slabe in majhne mladike. Naj slabejše je pa to, da tako obrezovane vrbe čez pet ali šest let postanejo gole, in ne dajo več dohodka. Ko se vrbe v prvem letu obrezujejo, mora se storiti to z ostrim nožem ali pa z ostrimi škarnjami da se mlado steblo, ki se še ni dobro vkoreninilo, preveč ne omaje in potem ne vpeša.

Drugo leto in tudi prihodnja leta potem obrezava se verba kolikor mogoče nizko, in skrbeti se mora zato, da se to obrezovanje vsaj pred koncem februarja izvrši. Ta čas je naj boljši za obrezovanje. Ako hočemo šibje olupiti, moremo ga rezati meseca februarja, in poreže se potem v snope sredne velikosti.

Paziti se pa mo.a, da se vmes ne poveže plevel, ker to bi pospešilo gnjenje in šibje zgubi potem lepo belo barvo. Ti snopiči postavijo se na obrezane konce po koncu v jarek, kjer se nahaja do dva palca visoko vode. Voda v jarku naj bode zmirom v jednaki visočini. Sredi meseca aprila, ko postane nekoliko topleji, in ko se na mladikah, postavljenih v vodi pokažejo razpokani popki, je zdaj čas da se olupijo.

To delo opravljajo otroci in ženske in sicer na onem mestu, kjer je šibje v vodi namočeno. Zabije se v zemljo v ta namen štir palce debel kol na levo stran osebe, ki hoče lupiti vrbovje. Kol mora biti kolikor mogoče iz trdega lesa. Zgorej se prekole na skriž, tako da je razdeljen v štiri jednake dele. Dva nasproti ležeča kosa se odrežeta, in tako nastane ojstrina, ki nam striže za lupljenje vrbe.

Lupljenje izveršava se tako-le: Oseba, ki šibje lupi, eno mladiko za drugo v roke jemlje in stavi med ojstrino, ki se nahaja na kolu, in toliko časa drgne, da se vsa koža olupi. To delo se kaj hitro vrši. Olupljeno vrbovje mora prav dobro in takoj posušiti se, in sicer če je le mogoče, na solneu, kajti kolikor hitreje, se olupljena vrba suši, toliko lepšo belo barvo dobi, to pa zboljšuje njeno vrednost. Ko je vse šibje popolnoma suho, se poveže zopet

v snope in proda potem v snopeh. Ako pa hočemo neolupjeno šibje prodati, lakko počnemo obrezovati vrbe že sredi meseca novembra in se to lahko izveršuje do sredi februarja.

Poziv.

Bliža se gorkeji letni čas, v katerem bodo razne bolezni napadale naše vino. Skrb umnega vinorejca mora tedaj biti, da obvaruje vino nevarnosti in da ume už napadeno vino ozdraviti.

Zelo malo pa so naši vinorejci podučeni v kletarstvu in posebno malo vedó o boleznih vina. Neutrudljivemu preiskovanji strokovnjakov se je posrečilo v novjih časih, da denes už vemo kaj zanesljivega o vinskih boleznih.

Naša kmetijska šola je več lepih in prav vspešnih poskušenj v tem storila, zato menim, da vstrežem vinorejcem, če jih o tem podučim. Zato vabim vljudno vse vinorejce, da se vdeležo poduka o vinskih boleznih, ki bo 14. 19. in 21. marca ob 10. uri predp. v deželni kmetijski šoli (pri mestnem vrtu.

V Gorici 28. febr. 1875.

Fr. Povše.

O boleznih vina.

Spisal dr. A. Monà.

(dalje)

Če je tedaj vino napravljeno iz mošta, ki je imel veliko sladorja, tudi hranjeno v hladnem hramu, ostane gotovo zdravo in stanovitno. Če pa je imel mošt le malo sladorja, če je nepravilno vrel, bo vino iz njega zelo podvrženo raznim boleznim, tim bolj če se hrani v toplih hramih.

Zelo važno je tedaj, da vre mošt v zaprtih badnjih, ne pa v odprtih kadeh, tako da se vzdiguje klobuk, ki pride v dotiko z zrakom. Prav zato je potrebno, da se vino presnema ali pretaka s pumpami, da mora biti vinski hram vedno snažen in da se v njem nikedar ne hranijo tvarine, ktere so zelo podvržene plesnjobi. Skrb umnega kletarja mora biti, da so vinski sodi vedno suazi in nikdar od sive plesnjave prepreženi. V kleti se ne smejo hraniti ne kisni ne plesnjavi sodi, ne zeljnate ne druge opreseninske rastline, ne sir i. t. d.

Stranišče mora biti oddaljeno od hrama, da ne dohaja v klet spriden zrak. Prav tako mora biti hram večkrat izčiščen, umna gospodinja mora z metlo večkrat osnažiti ga. Prav varno je, da se, predno hočemo pretakati vino, zažge nekoliko žvepla v kleti, da iz njega razvijajoča se žveplena sokislina pomori vse v zraku plavajoče gljivice in trose.

Vse to kaže veliko važnost, da se soznanimo z vsemi vplivi, ki pospešujejo razvijanje gljivic, pa tudi z vsemi sredstvi, ktera jih umoriti morejo.

Tvarine, ktere so glavna hrana vinskim gljivicam.

Kakor za vse rastline, je tudi za življenje prisiljenecv, gljivic neobhodno potrebna navzočnost gnjilčne tvarine, raznih mineralnih solij in zraka. To kaže veliko važnost beljakovinskih tvarin v moštu, ktere dajo vrelni gljivici neobhodno potrebni gnjilec, brez kterega ne bi mogle razvijati se. Prav tako pa mora jasno biti, da so prav tiste beljakovinske tvarine tudi nevarne, ker so živež tudi drugim gljivicam, ktere uzročujejo razne vinske bolezni. Kolikor več je beljakovinskih tvarin v vinu ostalo, toliko večja je nevarnost, da se vino pokvari; nasprotno pa je vino, ktero je skoro do dobrega oproščeno beljakovine, precej obvarovano bolezni, če ima le prilično množino alkohola in se le kolikaj skrbno hrani.

Navadno ima oni mošt, ki ima le malo sladorja, naj več beljakovine in zato mora skrbeti vinorejec, da je iz njega spravi, kolikor je le mogoče; to pa more po raznih načinih doseči.

Dobro sredstvo za odstranjevanje beljakovine iz mošta imamo v taninu (grenkozagoltnost), kterega posebno priporočam za čiščenje mošta, ker se nimamo bati, *beljakovino* s tem pokvarili vino, ker ga moremo potem, če bi ga bilo prišlo preveč v vino, z jajčnim beljakom ali ribjim mehurjem zopet odpraviti. Na vsako tako čiščenje pa mora slediti pretakanje vina, da se čisto vino loči drož, v kterih sedè kaj rade raznotere gljivice, ktere dobivajo v njih tudi jim v življenje potrebne beljakovine, ktera pada na dno posode. Mesto pretakati je še boljše precejati (filtrirati) vino; za to imamo uže prav dobre in tudi ne drage precejalne stroje (Filtriraparati).

(dalje prih.)

Zal: c. kr. kmetijsko društvo; Odgovorni urednik prof. F. POVŠE.

Tiskar Seitz v Gorici.